

Boekbesprekingen en nieuwe publicaties

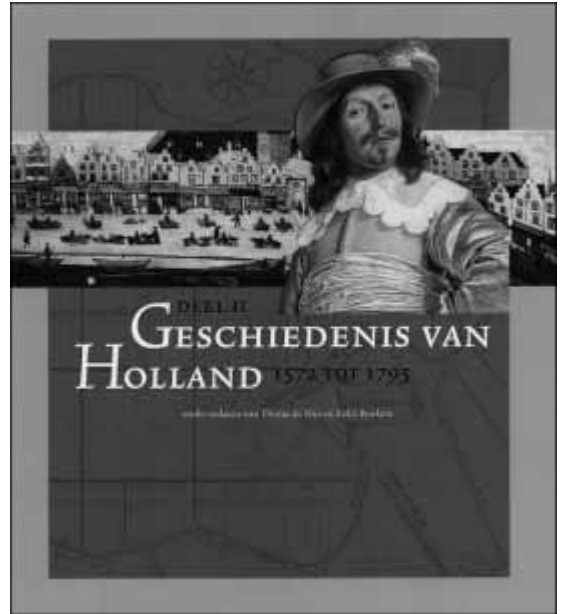
Hollandse geschiedenis 1572-1795

Onlangs verscheen het tweede deel van de driedelige serie over de geschiedenis van Holland. Het boek behandelt de periode 1572-1795. Holland ontwikkelde zich in deze tijd tot het machtigste en meest invloedrijke gewest van de Republiek. De Republiek op zijn beurt speelde een prominente rol op het Europese toneel. Er werd niet voor niets gezegd dat de sleutels van de Sont in Amsterdam lagen.

Dit boek opent – net als deel één – met een hoofdstuk over het politieke reilen en zeilen, nu vanaf 1572. De auteurs van dit hoofdstuk staan uitgebreid stil bij de vorming van de Republiek en Hollands plek daarin. Anders dan in andere gewesten lag de macht in het gewest voornamelijk bij de steden. Daar werd de gewestelijke en ook ‘landelijke’ politiek gemaakt. Vooral Amsterdam manifesteerde zich nadrukkelijk. Dat is niet zo verbazingwekkend als men bedenkt dat de grote stad zo ongeveer de helft van de belastingen van Holland voor zijn rekening nam. Holland droeg ongeveer de helft van de lasten van de Republiek. Bij lezing van dit eerste hoofdstuk is het dan ook niet zo verwonderlijk dat men voor een groot gedeelte de geschiedenis van de Republiek aan het lezen is.

Gedurende de Opstand tegen Spanje werd duidelijk dat belangrijke gewesten als Brabant en Vlaanderen geen deel zouden gaan uitmaken van de nieuw te vormen staat. Automatisch kwam het economisch belangrijke Holland bovendien als belangrijkste gewest van de Unie. Doordat Holland de leiding nam en door de oververtegenwoordiging van Hollandse ambtenaren in de verschillende bestuursorganen van de Republiek alsmede de invloed van de Hollandse raadpensionaris was een onbewust ‘hollandocentrisme’ onvermijdelijk.

De onderwerpen die in de geschiedenis van de Republiek een belangrijke rol spelen komen ook nu aan de orde. De twist tussen Van Oldenbarnevelt en Maurits met de bekende afloop, de aanslag van Willem II op

Amsterdam, de moord op de gebroeders De Witt, het bewind van Willem III en de economische stagnatie in de tweede helft van de zeventiende eeuw gevolgd door de financiële perikelen als gevolg van de Spaanse Successieoorlog passeren de revue. De schrijvers van dit hoofdstuk hangen de traditionele visie aan dat na de Spaanse Successieoorlog (die eindigde in 1713 met de vrede van Utrecht) de rol van de Republiek als eerste-rangsmogendheid uitgespeeld is.

Onlangs is door Olaf van Nimwegen de stelling verdedigd dat het prestige van de Republiek in Europa pas in de tweede helft van de achttiende eeuw een flinke deuk opliep en dat het na 1713 nog wel degelijk een grootmacht in Europa was. Ondanks de financiële problemen was de Republiek nog in staat grote legers op de been te brengen. Er is voor deze visie wel degelijk iets te zeggen.

De opkomst van de patriottenbeweging en de verdrijving van Willem V besluiten dit hoofdstuk.

Ook in dit deel wordt de Hollandse geschiedenis van verschillende kanten belicht. Het tweede hoofdstuk gaat over de landbouw en de ontwikkeling van landbouwproducten voor de stedelingen. Een daarmee samenhangend hoofdstuk is dat over de waterbeheersing, landaanwinning en landverlies. De strijd tegen het water loopt als een rode draad door Hollands geschiedenis. Uiteraard kan de succesvolle Hollandse economie niet onbesproken blijven. Was de Hollandse economie de eerste moderne economie, zo vraagt de auteur zich af. De conclusie is voorzichtig, namelijk dat de Hollandse economie zo al niet modern, dan toch in elk geval in de context van het zeventiende- en achttiende-eeuwse Europa een bijzondere was.

Na de economie volgen er drie hoofdstukken die de Hollandse samenleving onder de loep nemen. Migratie, de standenmaatschappij, armenzorg en liefdadigheid komen onder andere aan bod. Het hoofdstuk over religie behandelt de opkomst van het calvinisme in Holland en de ruimte die het laat voor andersdenkenden. Hoe houden de rooms-katholieken, doopsgezinden en joden zich staande? Natuurlijk worden de bestandstwisten weer behandeld. De laatste hoofdstukken zijn gewijd aan het onderwijs, de letteren, de schilderkunst, de muziek en de architectuur.

Het Gooi speelde ook in deze periode geen rol van betekenis in het gewest Holland. In het hoofdstuk over de landbouw wordt enige aandacht geschonken aan het Gooi. De opkomst van de boekweitteelt in de loop van de zestiende en zeventiende eeuw wordt gememoreerd. Hilversum wordt in het boek tweemaal vermeld. In 1650 verdwaalde een gedeelte van het leger van stadhouder Willem II in de buurt van Hilversum tijdens een zware onweersbui. De opdracht die het moest uitvoeren, namelijk het bij verrassing bezetten van Amsterdam, mislukte hierdoor. In 1766 kwam Hilversum weer in nieuws. Door de grote brand in dat jaar werd overal in de Republiek geld ingezameld voor het getroffen dorp.

De slotbeschouwing is van de hand van Willem Frijhoff. Hij trekt enige conclusies met betrekking tot de eigenheid van Holland. Een geschiedenis van Holland schrijven waarin het typisch Hollandse geaccentueerd wordt is in de vroegmoderne tijd heel moeilijk. Het succes van Holland – vooral in de zeventiende eeuw – en de daarmee gepaard gaande dominante positie

zorgde ervoor dat de geschiedenis van het gewest en de Republiek steeds meer samenvielen. Dat is in feite de prijs voor Hollands succes. Toch zijn er wel accenten die als typisch Hollands zijn aan te merken zoals de burgerlijke en republikeinse mentaliteit waardoor de Hollanders slecht met de hoofse en aristocratische culturen van de buurstaten konden om gaan. Door de seculiere inslag van het overheidsbeleid behield de samenleving haar culturele en religieuze speelruimte, zijn grote vrijheid van drukpers. Volgens Frijhoff moet Hollands eigenheid gezocht worden in zijn cultuur, hoe divers ook.

Evenals het eerste deel is ook dit deel weer prachtig uitgevoerd. Mooie illustraties verfraaien de over het algemeen toegankelijke tekst. Holland is in deze periode een toonaangevend gewest en dit komt ook tot uiting in de omvang van het boek. Het werk telt 527 pagina's, heeft een kort notenapparaat, een beredeunde bibliografie, een zaken- en personenregister. Dat het boek onderdeel is van een serie blijkt uit het begin. Men valt meteen met de deur in huis. Er is geen inleiding of een woord vooraf. Voor geïnteresseerden in de hele geschiedenis van Holland is dat wellicht niet nodig. De centrale vragen zijn immers in het eerste deel al gesteld. Aan de achterzijde van het boek wordt in het kort de bedoeling van het werk geschetst. Ook al overlapt de geschiedenis van de Republiek die van Holland, toch is het van belang met het oog op achterliggende doelstelling om deze geschiedenis te schrijven.

Thimo de Nijs en Eelco Beukers (red.), *Geschiedenis van Holland. Deel II: 1572-1795*. Uitgeverij Verloren, ISBN 90-6550-683-7, geïllustreerd, E29,- (setprijs voor 3 delen (4 banden) E90,-)

WJD

Met hart en ziel, gevierde en verguisde Hilversummers

In het boek *Met hart en ziel* presenteren auteur Eddie de Paepe en uitgever Lorelax zestien Hilversummers, die aan de geschiedenis van onze stad 'op hun eigen wijze een steentje bijgedragen hebben'. Ieder die een beetje met de historie van Hilversum vertrouwd is, kan ook wel een paar van die, voor hun tijd kenmerkende, stadgenoten bedenken. Burgemeester Boot en stads-

foto's van de voormalige burgemeester in alle standen en situaties geven de lezer even de indruk, dat hij diens privé-album aan 't bekijken is. De overige smaakmakers komen nog niet aan de helft van dit aantal. Maar ook over hen heeft De Paepe toch veel informatie en foto's kunnen vergaren, zodat ook wat minder bekende Hilversummers, als de schilder MacKenzie en de esperantist Uitterdijk eens voor het voetlicht komen. Door zich tot zestien 'gevierde en verguisde Hilversummers' te beperken moest de auteur een aantal facetten van Hilversums historie en hun gangmakers onbelicht laten. Er is bijvoorbeeld niemand bij van de omroep (Vogt, Spelberg) of van het bedrijfsleven (tapijtindustrie, Philips, metaalindustrie). De Hilversumse schrijvers Roland Holst en Antoon Coolen waren ook markante figuren en zouden evenmin in het boek misstaan hebben. Dit is misschien een tip voor een toekomstig tweede deel! Interessant is dat De Paepe de krant, en dan met name *De Gooi- en Eemlander*, als bron voor historisch onderzoek aanbeveelt en ook daadwerkelijk gebruikt. En terecht, want een krant staat niet alleen vol met feitelijke informatie, maar is ook door zijn uiterlijk, opmaak en toon een spiegel van zijn tijd. Dat is misschien wel de belangrijkste boodschap die de journalist Eddie de Paepe aan de lezers meegeeft.

Het boek *Met hart en ziel* is uitstekend geschreven en rijk geïllustreerd. Het is een fijn boek en ligt inmiddels in de Hilversumse boekwinkels op u te wachten om de komende donkere weken door te komen.

Eddie de Paepe, *Met hart en ziel, gevierde en verguisde Hilversummers*, Lorelax Productions Huizen, ISBN 90-76254-39-7, 157 blz., geïllustreerd, €32,50.

AS

architect Dudok bijvoorbeeld, en uit een verder weg liggend verleden dokter Van Hengel en notaris Perk. Hé, Perk is er niet bij, maar die andere drie wel. De Paepe heeft verder nog een dertiental andere plaatsgenoten uitgekozen waarbij hij er vooral op gelet heeft, dat deze mannen en vrouwen een duidelijk ideaal nastreefden en dat ideaal hun leven lang trouw bleven. Het heeft tot een selectie geleid die bijzonder veelkleurig is.

De betekenis voor Hilversum van een aantal van deze mensen is algemeen erkend. Boot was als bestuurder een kei van een vent met een duidelijke visie op Hilversums toekomst. Voor de volksgezondheid en in het bijzonder voor de 'verheffing' van de wevers en hun gezinnen heeft Van Hengel als dokter en strijder grote betekenis gehad. Over het belang van Dudok is nauwelijks discussie. Over hen kon De Paepe dan ook putten uit een ruime voorraad aan publicaties en beeldmateriaal. Het zal hem zelfs wel moeite gekost hebben om zich bij het schrijven van zijn boek te beperken en bij Boot is hem dat niet gelukt. Niet minder dan 34